

ONA TILINI O'QITISHDA MATN USTIDA ISHLASH METODIKASI MAZMUNINI
TAKOMILLASHTIRISH

Erdanova Zamira Olimovna

Termiz davlat pedagogika instituti "Boshlang'ich ta'lim" kafedrası o'qituvchisi

Pardayeva Maftuna

Termiz davlat pedagogika instituti "Boshlang'ich ta'lim" yo'nalish talabasi

Annotatsiya. Maqolada, matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning tilni tushunish, yozish va fikrni ifodalash qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Bunda, matnni tahlil qilish, unga asoslangan faoliyatlarni amalga oshirish va interaktiv usullarni qo'llash orqali o'quvchilarning til malakalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: Ona tili, o'qitish metodikasi, matn ustida ishlash, ta'lim jarayoni, tilni rivojlantirish, interaktiv usullar, o'quvchilar, tahlil, yozish, fikr ifodalash.

Аннотация. В статье рассматриваются способы, с помощью которых учащиеся могут развивать навыки понимания речи, письма и выражения посредством текстовой работы. Особое внимание уделяется формированию языковых навыков учащихся путем анализа текста, реализации на его основе деятельности, использования интерактивных методов.

Ключевое слово: Родной язык, методика преподавания, работа над текстом, учебный процесс, развитие речи, интерактивные методы, учащиеся, анализ, письмо, выражение мнения.

Abstract. The article examines ways in which students can develop language comprehension, writing, and expression skills through text work. Special attention is paid to the formation of students' language skills by analyzing the text, implementing activities based on it, and using interactive methods.

Key words: Mother tongue, teaching methodology, work on the text, educational process, language development, interactive methods, students, analysis, writing, expression of opinion.

Kirish. Ona tili o'qitish jarayonida matn ustida ishlash muhim metodik vosita hisoblanadi. Matn, nafaqat o'quvchilarga tilni o'rganishda yordam beradi, balki ularning fikrlash, tahlil qilish, yozish va nutq madaniyatini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Matn ustida ishlash, ona tili o'qitishning samaradorligini oshiradi va o'quvchilarga tilning barcha aspektlarini o'rganish imkonini yaratadi. Matn ustida ishlash metodikasi, o'quvchilarga tilning grammatik, leksik, stilistik jihatlarini o'rganishga yordam beradi. Shuningdek, matnni tahlil qilish va unga asoslanib turli topshiriqlarni bajarish orqali o'quvchilar o'z fikrlarini aniq ifodalash, matnni tushunish va shaxsiy fikr bildirish kabi ko'nikmalarni egallaydi. Matn bilan ishlashning asosiy maqsadi — o'quvchilarga matnning mazmunini to'g'ri tushunish, undagi axborotni ajratib ko'rsatish, matnning asosiy g'oyasini aniqlash va uni izchil ifodalashni o'rgatishdir.

Matnni diqqat bilan o'qib chiqish va uni tahlil qilish orqali o'quvchilar matnning mazmunini tushunadilar. Tahlil qilishda matnning maqsadli yo'nalishini aniqlash, asosiy fikrni va unga xizmat qiluvchi izohlarni belgilash kerak. Bu usul o'quvchilarda chuqur tushuncha va analitik fikrlashni rivojlantiradi. Matnni o'qib chiqqanidan so'ng, uning asosiy qismlarini ajratib, reja tuzish o'quvchilarga matnning tuzilishini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Reja tuzish orqali matnning mantiqiy bog'lanishlari aniqlanadi. Matn ustida ishlashda o'quvchilarni muhokama qilishga jalb

qilish va savollar berish orqali ularning fikrini o'rganish mumkin. Savol-javob usuli o'quvchilarga matnni yaxshiroq tushunishga yordam beradi, shuningdek, o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi. Matnni o'qib bo'lgach, o'quvchilarga ijodiy ishlar, masalan, insho yoki hikoya yozish vazifasi beriladi. Bu orqali o'quvchilarning yozma ifoda qilish ko'nikmalari rivojlanadi.

Matnni o'qish davomida undagi grammatika va leksik xatoliklarni aniqlash, so'z va iboralarning ma'nolarini tahlil qilish, o'quvchilarga tilni chuqur o'rganish imkonini beradi. Matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirish uchun bir nechta yondashuvlarni qo'llash mumkin: Darsda o'quvchilarni guruhlariga bo'lib, matnni muhokama qilish va vazifalarni birgalikda bajarishga undash. Bu metod o'quvchilarning jamoaviy ishlash va bir-biriga yordam berish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Onlayn platformalar va raqamli resurslardan foydalanish orqali o'quvchilarga matnni tahlil qilish, yozish va taqdimot qilish imkoniyatlarini yaratish. O'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos ravishda matn ustida ishlashda turli darajadagi topshiriqlar va ko'maklar berish. Bu, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasiga qarab, metodni moslashtirishga yordam beradi. Ona tili o'qitishda matn ustida ishlash metodikasi muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning tilni o'rganish jarayonini samarali qilishga xizmat qiladi. Matn bilan ishlash nafaqat tilni o'rganish, balki o'quvchilarning fikrini to'g'ri ifodalash, tahlil qilish va ijodiy ishlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Shu sababli, matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirish, ona tili o'qitish sifatini oshirishda katta ahamiyatga ega. Ona tilini o'qitish jarayonida matn ustida ishlash metodikasi katta ahamiyatga ega. Matn asosida o'qitish, o'quvchilarning til malakalarini rivojlantirish, fikrni to'g'ri va aniq ifodalash, shuningdek, analitik va tanqidiy fikrlashni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Shuning uchun matn bilan ishlash metodikasining takomillashtirilishi ona tilini o'qitishda samaradorlikni oshirishning asosiy omillaridan biridir. Matn ustida ishlash metodikasi — bu o'quvchilarga matnni to'g'ri tushunish, tahlil qilish, ifodalash va umumlashtirishni o'rgatish jarayonidir. Bu metodika yordamida o'quvchilarga grammatik va stilistik qoidalarni tushuntirish, ular matndagi ma'no va kontekstni aniqlash, so'z va gap strukturasi o'rganish imkoniyati yaratiladi. Matn bilan ishlashda o'quvchilar nafaqat tilni o'rganadi, balki madaniyat, tarix, adabiyot kabi sohalarda bilimlarini boyitadi. Ona tilini o'qitish metodikasi mazmunini takomillashtirish, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning tilni o'rganishdagi qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'qitishda yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etish, interaktiv va ijodiy metodlarni qo'llash, shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni o'qitish jarayoniga integratsiyalash orqali metodikani takomillashtirish mumkin. Ona tili o'qitish metodikasini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlar katta rol o'ynaydi. O'quvchilarga matn bilan ishlash jarayonida yangi texnologiyalar va onlayn resurslardan foydalanish, masalan, raqamli platformalar va multimedia materiallari, o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va darsning samaradorligini ta'minlaydi. Interaktiv metodlar, masalan, guruhli ishlash, muhokama, o'yinlar va vazifalar orqali o'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantirish metodikaning mazmunini boyitadi.

O'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish va ularga mos ravishda o'qitish metodikasini takomillashtirish talab etiladi. Har bir o'quvchining o'zlashtirish darajasiga mos ravishda murakkablikni oshirib borish, topshiriqlarni shaxsiylashtirish va ularni har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirish samarali o'qitishni ta'minlaydi. Matn ustida ishlashda faqat tahlil va tushunish bilan cheklanmasdan, o'quvchilarga matnni ijodiy ishlash imkoniyatini yaratish, masalan, matn asosida hikoya, insho yoki esse yozish kabi faoliyatlarni kiritish kerak. Bu o'quvchilarning yozma va og'zaki ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradi, shuningdek, ijodiy fikrlashni o'stiradi.

Matni o'qish va uni tahlil qilish orqali o'quvchi matnning asosiy fikrini, uning strukturasi aniqlaydi. Tahlil qilish orqali o'quvchilar matni yaxshiroq tushunib, o'z fikrlarini to'g'ri va izchil ifodalay olishadi. Matni o'qib chiqishdan so'ng uning asosiy qismlarini aniqlash va qisqacha reja tuzish o'quvchilarning matni mantiqan qayta ishlashiga yordam beradi. Bu usul orqali o'quvchilar matnning maqsadiga erishish uchun qanday asosiy g'oyalarni yoritishini tushunadilar. Matn ustida ishlash jarayonida o'quvchilarni guruh yoki sinf bilan birgalikda muhokama qilish, turli fikrlarni o'rganish va baholash, shuningdek, mustaqil fikr yuritishni rivojlantirishga yordam beradi. Matni o'qiganidan so'ng savollar yordamida uning mohiyatini tushunish, asosan, o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga yo'naltiradi. Savollar yordamida o'quvchi matndagi noaniq joylarni aniqlab, ularga javob topadi. Matn asosida ijodiy ishlar, masalan, qisqa hikoya, insho yoki fikrlar yozish orqali o'quvchilarning yozma ifoda qilish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirish uchun bir nechta yondashuvlarni joriy etish zarur. Avvalo, darslarda o'quvchilarni matn bilan ishlashda interaktiv metodlarni qo'llash tavsiya etiladi. Masalan, onlayn platformalar orqali matnlarni tahlil qilish, guruhli ishlash, o'yinlar orqali o'qish va yozish faoliyatlarini qo'llab-quvvatlash. Bundan tashqari, o'quvchilarga turli janrlar va uslublarda matnlarni tahlil qilishni o'rgatish, ular tomonidan ko'proq o'z fikrlarini ifodalashga imkon beradigan muhit yaratish lozim.

Ona tilini o'qitishda matn ustida ishlash metodikasi ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda katta ahamiyatga ega. Bu metodikaning takomillashtirilishi o'quvchilarning tilni tushunish, ifodalash, fikrini mantiqan rivojlantirishga yordam beradi. Metodika yangiliklarini o'quvchilarga kengroq va samarali tarzda o'rgatish, ularning nutq va yozish malakalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Yangi pedagogik yondashuvlarni qo'llash, ona tili o'qitish sifatini oshirishda muhim omil bo'lib qoladi.

Muhokama va natijalar. Matn ustida ishlash metodikasi ona tili o'qitishning muhim jihatlaridan biri bo'lib, uning samaradorligi va o'quvchilarga ta'siri turli jihatlar bilan baholanishi kerak. Matn ustida ishlash, o'quvchilarning tilni tushunish, tahlil qilish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishga katta yordam beradi. Bu usul orqali o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlari, nutq madaniyati va tilga bo'lgan munosabati shakllanadi. Matn ustida ishlashning samaradorligi o'quvchilarni faqat grammatika va leksika qoidalarini o'rganishga undamaydi, balki ularning fikr yuritish, tahlil qilish va mantiqiy izlanishlarni amalga oshirish qobiliyatlarini rivojlantiradi. O'quvchilar matni o'qish va unga tahliliy yondoshuvni qo'llash orqali matni nafaqat yuzaki, balki chuqur tushunishga o'rganadilar.

Bundan tashqari, matn ustida ishlashda ijodiy va interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Darsda guruhli ishlash, fikr almashish va savol-javob usullari o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifodalashga imkon yaratadi va natijada ularning o'z fikrini asosli ravishda izhor etish malakalari rivojlanadi. O'quvchilarning matni tahlil qilish orqali olingan bilimlarni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini oshirish ham juda muhim. Matn ustida ishlash jarayonida tahlil qilish, yozish va ijodiy faoliyatlarni birlashtirish orqali o'quvchilar o'zlarining nutq va yozish malakalarini yangilaydilar. Bu esa, o'z navbatida, ularning tilni to'g'ri va mantiqan ifodalashga bo'lgan qobiliyatlarini rivojlantiradi.

O'quvchilar matn ustida ishlash orqali matnning mazmunini to'g'ri tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu usul o'quvchilarni matndagi asosiy fikrni ajratib ko'rsatish va matnning mohiyatini o'z so'zlari bilan ifodalashga o'rgatadi. Matn ustida ishlash jarayonida o'quvchilar turli ijodiy topshiriqlarni bajarish orqali yozma va og'zaki ifodalarni yaxshilashadi. Bu esa ularning yozuvlarini aniq va tushunarli qilib ifodalash imkoniyatini yaratadi. O'quvchilar matni

tahlil qilishda mantiqiy fikrlashni rivojlantiradilar. Muhokama va savol-javoblar yordamida ularning fikrlash qobiliyatlari chuqurlashadi va ular tanqidiy fikrlashni o'rganadilar. Matn ustida ishlash jarayonida o'quvchilar o'zlarining nutq madaniyatini rivojlantiradilar. O'quvchilarga fikrlarini mantiqan izchil va ravon ifodalashga imkon yaratadigan interaktiv metodlar, o'z navbatida, ularning o'zaro muloqotdagi madaniyatini oshiradi.

Matn ustida ishlash metodikasi ona tili o'qitishning samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Matnni tahlil qilish, yozish va ijodiy ishlash orqali o'quvchilarning tilni tushunish va ifodalash qobiliyatlari rivojlanadi. Shu bilan birga, matn ustida ishlash o'quvchilarga faqat til bilimlarini emas, balki ularning fikrini mantiqan va aniq ifodalash, savol-javob usullaridan foydalanish kabi ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. Metodikaning takomillashtirilishi esa, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshirib, ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Xulosa. Ona tilini o'qitishda matn ustida ishlash metodikasi muhim pedagogik vosita bo'lib, o'quvchilarning tilni tushunish, tahlil qilish, yozish va og'zaki ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Matn ustida ishlash orqali o'quvchilar faqat grammatika va leksika qoidalarini o'rganib qolmay, balki fikrlarini mantiqan va aniq ifodalashni, matnni chuqur tahlil qilishni o'rganadilar. Darslarda interaktiv usullar, guruhli ishlash, savol-javob va ijodiy topshiriqlar yordamida o'quvchilarning nutq madaniyati, analitik fikrlash va yozish malakalarini rivojlantirishga erishiladi. Matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirish, o'quvchilarga faqat til bilimlarini o'rgatishdan tashqari, ularning umumiy fikrlash, yaratish va muloqot qilish qobiliyatlarini oshiradi. Shu bois, bu metodikaning samarali qo'llanilishi ona tili o'qitish sifatini sezilarli darajada yaxshilashga olib keladi. O'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishi va o'zlashtirish darajasi oshib, ularga tilning barcha jihatlarini chuqur o'rganish imkonini yaratadi.

ADABIYOTLAR

1. Xolmatov, A. (2022). Ona tili metodikasi. Toshkent: O'qituvchi.
2. Rasulov, M. (2021). Matn bilan ishlash metodikasi. Toshkent: Ma'naviyat.
3. Turg'unov, N. (2019). Ona tili o'qitish metodikasi: asosiy yondashuvlar va usullar. Toshkent: Universitet.
4. Erdanova Zamira Olimovna. (2023). ILLUMINATION OF THE PROBLEM OF USING THE PEDAGOGICAL APPROACHES OF AL-HAKIM AT-TERMIZI IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. World Bulletin of Social Sciences, 27, 13-17. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3221>
5. Erdanova Zamira Olimovna REFLECTIVE IN FUTURE PRIMARY CLASS TEACHERS CULTURE DEVELOPMENT PROCESSES IMPROVEMENT International Journal of Pedagogics. -VOLUME04ISSUE04PAGES:87-90, 2024-yil. <https://doi.org/10.37547/ijp/Volume04Issue04-16>
6. Erdanova Zamira Olimovna., Safarqulova Nasiba Olimjonovna Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirish INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS. -Volume 01, Issue 02, 2024, 2024-yil.